

LEUDAL HEEFT EEN AANVALSPAN* NODIG VOOR DE AANPAK VAN ARMOEDE EN SCHULDEN IN DE GEMEENTE

* wij noemen het aanvalsplan omdat het krachtiger is en juist oproept tot actie.

Inleiding

Sinds de decentralisaties zijn gemeenten hoofdvantwoordelijk voor het armoede- en schuldenbeleid. De gemeenten hebben een grote mate van vrijheid om het geld dat het Ministerie ter beschikking stelt, naar eigen inzicht te besteden.

Er ligt al vanaf begin 2018 een toezegging van de wethouder en het college om met alternatieven te komen voor de aanpak van armoede en schulden binnen de gemeente. Onlangs (Commissie Sociaal 1-4-2019) stond het thema op de agenda, maar is het inhoudelijk niet besproken. Door Gert van der Steen (Synthese) werd ingezet op 'ophalen' van ideeën vanuit de fracties. Voor PAL een uiterst magere opbrengst die niet van te voren was aangegeven. De werkvorm vond ook geen positieve grondslag bij de fracties. Als het gaat om 'ophalen' dan hadden we van te voren willen zien en horen wat het overleg met de professionals (waar we niet over waren geïnformeerd) had opgeleverd en hoever de gemeente tot nu toe zelf is met de aanpak. KORTOM: teleurstellende voortgang! Het duurt te lang en er wordt niet geput uit wat er inmiddels al allemaal bekend is over goede voorbeelden elders.

De gemeente Leudal zou zich als doel moeten stellen concreet aan de slag te gaan om inwoners die het financieel moeilijk hebben te ondersteunen. Dat kan de gemeente niet alleen, want armoedebestrijding in een zaak van ons allemaal en raakt of is verweven met diverse andere sociale domeinen (wonen, welzijn en zorg). Komen tot concrete stappen kan alleen samen.

Armoede is niet alleen een financieel, maar vooral ook een sociaal probleem. De oplossingen zitten niet in de hoek van nog meer financiële regelingen (die ook niet altijd te begrijpen zijn), maar in een brede maatschappelijke aanpak.

De gemeente Leudal moet daartoe naar onze mening alle betrokken partijen bij elkaar brengen (zowel professionals als vrijwilligersorganisaties en ervaringsdeskundigen) en concrete stappen zetten om tot een alternatieve aanpak te komen m.b.t. armoedebestrijding.

Teveel nadruk leggen op preventie is te mager en lost aan de voorkant niet echt iets op.

Wat is armoede

De Verenigde Naties omschrijven armoede als "het niet kunnen voorzien in de eerste levensbehoeften". Veel onderzoeken tonen aan dat in een rijk land als Nederland steeds meer mensen door armoede getroffen worden.

We spreken in Nederland over **absolute armoede** als mensen leven onder de lage-inkomensgrens en bv. niet beschikken over (gezond) voedsel, huisvesting, toegang tot gezondheidszorg (bv. een zorgverzekering) of geen mogelijkheden hebben om verder te leren na de verplichte schoolperiode.

Relatieve armoede verwijst naar de levensomstandigheden van een individu of groep in verhouding met zijn/haar omgeving.

Sociale armoede betekent dat mensen niet mee kunnen doen aan het normale maatschappelijk leven omdat er geen geld voor is.

Armoede is een maatschappelijk probleem en kost de samenleving erg veel geld! Een vreemd verschijnsel dus in een land dat tot de rijkste van de wereld mag worden gerekend. Dat geldt relatief gezien ook voor Leudal (als we de landelijke cijfers over het gemiddelde inkomen er naast leggen). Het Armoedefonds heeft op haar website referentiebudgetten staan die gebruikt worden om armoede vast te stellen. Die budgetten geven aan hoeveel geld iemand (alleen of in gezinsverband)

nodig heeft voor onvermijdelijke of zeer wenselijke uitgaven. Het gaat dan om het basisbedrag waarvan verondersteld wordt dat men daar van kan leven.

Ruim 600.000 huishoudens in Nederland (volgens CBS) leven langdurig (ruim vier jaar) in armoede en het is inmiddels genoegzaam bekend wat dit voor de persoon in kwestie, voor kinderen maar ook kleine zelfstandigen, agrariërs etc. voor gevolgen heeft op sociaal, psychisch gebied en voor de gezondheid. Bovendien is het voor de beeldvorming erg belangrijk dat we leren begrijpen wat het leven in armoede en het hebben van schulden vooral in de huidige tijd betekent. De algemene visie dat mensen het 'zelf schuld' zijn of er gewoon niks aan willen doen, overheerst soms nog. Daarnaast hebben we met z'n allen soms maatregelen bedacht die het juist onmogelijk maken om er iets aan te doen.

Wat is volgens PAL nodig

De gemeente moet een **statement** uitbrengen: Leudal schuldenvrij!

Leudal heeft in 2018 haar 'Armoede- en minimabeleid' vastgesteld. Volgens de cijfers leven (anno 2016) zo'n 1670 mensen op de grens van het sociale minimum (120% van het minimuminkomen). Opvallend is dat de aanvragen voor bijzonder bijstand in 2017 sterk zijn gedaald terwijl in de toelichting wordt gesproken van een stijging (?). PAL heeft navraag gedaan bij enkele burgers en daaruit blijkt dat de toegang wordt bemoeilijkt door o.a. de digitalisering en de weg kwijt raken tussen alle formaliteiten, het niet begrijpen van teksten in brieven.

Mensen die langdurig in armoede leven lopen een groter risico om in de schulden te geraken, maar in principe kan ons dat allemaal overkomen. Er hoeft maar iets fout te gaan en de armoedeval treedt in. Daarbij is de overheid en het bankwezen de grootste boosdoener.

4,20 % procent van de huishoudens in Leudal heeft een inkomen op of rond het sociaal minimum.

Huishoudens met een onvolledig jaarinkomen zijn hierin niet meegenomen.

PAL schat dat het werkelijke percentage dan ook hoger is (6% volgens cijfers van Cubiss = ca.1000 huishoudens). We schatten dat er zo'n 650 kinderen tussen de 4 en 18 jaar opgroeien in armoede in de gemeente Leudal (schatting van de stichting Leergeld Leudal-Maasgouw).

Als doelen in de beleidsnota worden genoemd:

- Inzetten op preventie en vroegsignalering en mensen waar nodig vroegtijdig inlichten en begeleiden;
- Meer kansen voor kinderen en jeugd in armoede;
- Meer inwoners van Leudal worden zelfredzaam en participeren meer in de maatschappij;
- Het behouden van samenwerkingen met particuliere initiatieven, fondsen en andere maatschappelijke organisaties;
- Het armoede- en minimabeleid is gestoeld op een integrale aanpak waardoor inwoners in algemene zin gezonder worden en de kans op participatie in de samenleving wordt vergroot;
- Er zijn minder inwoners met schulden;
- Meer zicht krijgen op de doelgroepen d.m.v. cijfers.

Mooie doelen die op zich helder zijn. Het uitvoeringsprogramma vinden we echter niet concreet genoeg. We noemen er enkele:

- De meeste acties zijn toebedeeld aan anderen (buiten de gemeente). Niet altijd is duidelijk welke opdracht de gemeente heeft verstrekt en hoe resultaten worden getoetst;
- Niet duidelijk is waar de gemeente zelf verantwoordelijkheid voor neemt binnen eigen geleding;
- Hoe zijn de financiële middelen die worden ingezet verdeeld (er wordt in de beleidsnota een tabel getoond waarbij het gaat om ca. €650.00,-);
- Wat gaat de integrale aanpak inhouden en wie zijn daar bij betrokken? Inzetten op **samenwerking en betere afstemming** is al een begin maar nog geen integrale aanpak. Daar is meer voor nodig. De gemeente Maasgouw heeft bijvoorbeeld een kerngroep van

partijen/verantwoordelijke organisaties gevormd om te komen tot een integrale aanpak. We hebben begrepen dat er al een bijeenkomst met professionals heeft plaatsgevonden. Wat waren de bevindingen?

- De aanpak van laaggeletterden in sommige kernen van Leudal is niet duidelijk. Uit de gegevens van Cubiss blijkt dat sommige kernen een groter risico lopen dan andere. Wat gebeurt er concreet mee?

PAL heeft zelf enige studie gedaan naar alternatieve aanpak van armoede en schulden elders in het land w.o. raadpleging van het dossier 'Aanpak Armoede' van Movisie en de documenten van de Nationale Ombudsman en Stimulansz. Daarnaast hebben we gekeken wat de ons omringende gemeenten voor aanpak hebben gekozen en hebben we de cijfers van de laaggeletterdheid in Midden-Limburg (Cubiss) bekeken op mate van kwetsbaarheid wat betreft armoede en schulden. Zeer in het oog springend was de conclusie van Mullainathan & Shafir (2013) dat alle mensen falen zodra zij schaarste en armoede ervaren. Binnen de doelgroep blijken bovendien opvallend veel zorgmijders te zitten. In de bijdrage van Movisie wordt in de rubriek 'Wat werkt bij de aanpak van armoede' tevens benadrukt dat het inzetten van ervaringsdeskundigen een meer dan positief effect heeft.

Er is veel en sterk bewijs dat lotgenoten – mensen die gelijksoortige problematiek ervaren – elkaar kunnen helpen in hun empowermentproces. Door het delen van verhalen, helpen mensen elkaar om betekenis te geven aan het verleden, een nieuwe richting te vinden en om het leven vervolgens weer opnieuw op te bouwen (Boumans, 2015). In de ervaringsverhalen die mensen met elkaar delen, zit veel kennis besloten die voor anderen weer aanknopingspunten kunnen bieden voor hun persoonlijke empowerment. Met behulp van ervaringsverhalen kunnen mensen met elkaar delen hoe zij moeilijke omstandigheden hebben overwonnen en welke copingstrategieën daarbij effectief bleken.

De uitgangspunten in de beleidsnotitie voor de toegang tot gemeentelijke schuldhulpverlening nemen we over, aangevuld met:

- Tegengaan bureaucratie;
- Alternatieven durven uitproberen (bijvoorbeeld overnemen van de hele schuld en met schuldeisers een overeenkomst aangaan bij start);
- Meer integrale aanpak (waarbij de burger die het betreft ook direct betrokken wordt en de samenstelling van de gesprekspartners de beleidsdomeinen overstijgt);
- Kinderrechten en mensenrechten beter voor het voetlicht brengen;
- Huisuitzettingen en afsluiting energie tegengaan (commitment bij ketenpartners om eerder in te grijpen om dit te voorkomen);
- Werk maken van laaggeletterden;
- Digitalisering aanvraagprocedures gaat voor de doelgroep te snel of is onmogelijk (geen hardware voorhanden).

Gemeente, kom in actie!

Leven in armoede legt grote psychische druk op mensen en vooral ook op kinderen. Dit zorgt ervoor dat er in een huishouden met financiële zorgen veelal ook andere problemen zijn. Gezinnen/burgers dreigen hierdoor buitengesloten te raken. Het op orde hebben van de financiële huishouding, gezondheid en veiligheid is een voorwaarde om mee te doen in onze samenleving. Participatie kan alleen slagen als er voldoende aansluiting en geen uitsluiting of afsluiting plaatsvindt. Van de mensen die in armoede leven en schulden hebben is meer dan bekend dat ze zich terugtrekken en de aansluiting missen. Door starre hantering van sommige regels worden kleine stappen in de goede richting vaker ook gedwarsboomd en mensen haken dan ook af.

Een actieplan zou de volgende elementen moeten bevatten:

- de gemeente kan de **schulden overnemen** als andere maatregelen niet werken. Er zijn genoeg voorbeelden van gemeenten die dit al succesvol doen en mensen hierdoor kunnen bevrijden van het eeuwige juk. Daarbij moeten de wachttijden omlaag.
Sinds 2012 zijn gemeenten verantwoordelijk voor de schuldhelpverlening. Mensen kunnen bij de gemeente terecht voor advies en budgetbeheer en als de schulden flink zijn opgelopen kan de gemeente helpen om een regeling met schuldeisers te treffen. Tussen de aanmelding en het eerste intakegesprek kan soms nog dagen of weken zitten. Als mensen met schulden lang moeten wachten op ondersteuning, dan kunnen hun problemen daardoor nog groter worden. De gemeente Leudal heeft in het kader van de Wsnp een externe (commerciële) partner gecontracteerd om bewindvoering uit te voeren. Deze externe partij treedt tevens op als adviseur voor trajecten in het kader van de Wsnp. Hierdoor ontstaat een dubbel belang en dat is niet juist.
- jongeren financieel **bewust maken** (concrete projecten op school);
- gezinnen en burgers in het algemeen **pro-actief helpen** hun geldzaken op orde te krijgen (de gemeente weet heel goed welke mensen het zwaar hebben en zouden een meer gericht aanbod moeten doen). Ook vrijwilligersorganisaties faciliteren om kwetsbare inwoners te helpen geldzaken op orde te krijgen en meer werken met ervaringsdeskundigen;
- **ervaringsdeskundigen inzetten** om mensen te motiveren en de weg te vinden uit de schulden;
- **armoede onder ouderen** in kaart brengen en concreet aanpakken. Een goede partner hiervoor zijn de ouderenadviseurs van de Seniorenverenigingen en cliëntondersteuners van Synthese.
- de doelgroep **agrariërs** (vooral de kleine bedrijven die in zwaar weer zitten) samen met de belangenorganisatie en het MKB hulp bieden (projecten starten);
- diverse organisaties en instellingen signaleren al armoede en weten welke mensen schulden hebben. Ze werken alleen niet samen maar vaak langs elkaar heen. Ze kennen elkaar ook onvoldoende. Van een **integrale aanpak** is nog onvoldoende sprake. Ieder verschuilt zich achter privacywetgeving. De voorbeelden van “één gezin, één plan” laten goed zien hoe dit aangepakt kan worden;
- de **gemeente moet zelf ook aan de slag**. Klantregisseurs moeten een pro-actieve en niet normerende houding aannemen en niet afwachten tot het te laat is. Zo is ruimte bieden voor bijverdienste een van de opties. Er bestaat al jaren een misvatting dat betaald werk hebben of krijgen de weg is om uit de schulden te geraken of armoede te overwinnen. Het krijgen van een (soms laag) betaalde baan veroorzaakt nog te vaak een nieuwe armoedeval doordat bepaalde voorzieningen of financiële voordelen wegvallen;
- **een (nood)fonds inrichten** voor acute problemen. Nu vallen mensen nog buiten de boot als het gaat om ‘bijzondere bijstand’ voor bijvoorbeeld noodzakelijk huishoudelijke apparatuur;
- meer ruimte geven aan **particuliere initiatieven** om armoede te bestrijden;
- **empowerment bevorderen**: schulddienstverlening en bewindvoering slim maar ook gecontroleerd inzetten zodat inwoners weer regie krijgen over hun eigen financiën en niet onmondig worden gemaakt en daardoor gevangen of verstrikt raken in een web van dwang;
- problemen met kredietverstrekkers, de belastingdienst, woningcoöperaties en zorgverzekeraars **eerder signaleren** en maatregelen nemen;
- verordeningen en beleidsregels aanpassen zodat **meer maatwerk** mogelijk is.

PAL 14-04-2019

Hilde Glessner